

daljnjih semestara zauzima sve veći dio programa doktorskog studija (studenti su dužni u više navrata formalno prikazivati napredak svog istraživačkog rada). Polaznici će kroz tijek doktorskog studija i rad na doktoratu morati steći visoku razinu ekspertize na barem jednom području socijalne politike, kao i adekvatne istraživačke kompetencije. Završetkom studija i obranom doktorske radnje stječe se zvanje doktora znanosti iz područja socijalne politike.

Zoran Šućur i Teo Matković

**MEĐUNARODNA RADIONICA:
POSREDNIČKA ORGANIZACIJA
GRAĐANA I UPRAVLJANJE
IZAZOVIMA SOCIJALNIH USLUGA
U NORDIJSKIM DRUŠTVIMA**

Magdeburg, 24.-25. studenog 2005.

Ova je radionica okupila istraživače iz 12 europskih zemalja sa svrhom predstavljanja rezultata istraživanja o novim organizacijama civilnog društva i njihove uključenosti u pružanje socijalnih usluga u nordijskim zemljama. Istraživanje je obavljeno od 2000. do 2005. godine, a financirao ga je Nordijski odbor ministara.

Središnje teme istraživanja odnosile su se na budućnost nordijskog modela socijalne države s posebnim naglaskom na novu organizacijsku različitost u proizvodnji socijalnih usluga te na socijalnu ekonomiju i nove projekte na razini Europske unije. Uloga organizacija civilnog društva u budućoj socijalnoj državi posebno je stavljena u kontekst europske komparativne perspektive.

Organizacije su civilnog društva dio modernizacije nordijskih društava i povezane su s detradicionalizacijom obitelji,

novom strukturom rada, rodnim pitanjima, sociokulturnim okruženjem i etničkom strukturom.

Istraživanje je obuhvatilo svu relevantnu građu te je kombinacijom kvantitativnih i kvalitativnih istraživačkih metoda ponudilo odgovore na važna pitanja.

Razvoj i uloga civilnog društva na Islandu bila je tema izlaganja S. Hrafnasdottir. Ilustrirana je evidencijom bogatog povijesnog naslijeđa kada su krajem 19. stoljeća civilne organizacije počele pružati socijalne usluge. Za razvoj tih organizacija bio je važan ženski pokret. Socijalna država u svojim programima nije u stanju odgovoriti na novu potražnju. Usluge starima, ovisnicima i imigrantima uvelike pružaju organizacije civilnog društva. Razvoj civilnog društva počiva na respektabilnom socijalnom kapitalu koji je ilustriran članstvom 66% građana u jednoj ili 33% u dvije i više organizacija.

Ulla Habermann kao važan kontekst razvoja civilnog društva u socijalnom području iznijela je rezultate istraživanja o volontiranju s fokusom na socijalno područje. Volontiranje je u Danskoj najraširenije u sportskim i kulturnim organizacijama. Pokazuje se da je članstvo u organizacijama ključna činjenica kojom se objašnjavaju razmjeri volontiranja. Čak 66% onih koji ne volontiraju objašnjavaju to činjenicom da nemaju vremena, a 12% njih da nisu bili pozvani da volontiraju. Zanimljivim se pokazuje da muškarci volontiraju u različitim odborima i upravnim tijelima, dok žene volontiraju u organizacijama koje pružaju skrb različitim skupinama. Provedeno istraživanje ukazalo je na promjenu sustava vrijednosti među mlađim generacijama glade volontiranja.

M. Nylund sa Sveučilišta u Helsinkiju (Odsjek za socijalnu politiku) izložila je rezultate istraživanja o razvoju trećeg sektora i istraživanja civilnog društva u Finskoj. Istraživanja u ovom području u Fin-

skoj odvijaju se od 1970-ih. Tematizirana su različita područja među kojima se ističu istraživanja dobrotvornih organizacija, socijalnih pokreta, zadruga i udruga uzajamne pomoći. U proteklih pet godina povećan je broj istraživanja s naročitim interesom za volonterstvo, skupine za samo-pomoć, uloga crkve u volonterstvu i sudjelovanje građana. Među najavljenim područjima istraživanja ističu se odnosi javnog i civilnog sektora, sudjelovanje imigranata u organizacijama civilnog društva te iskustva građana koji primaju pomoć od volontera.

B. Olsen i S. Seim iz Norveške predstavile su rezultate istraživanja o odnosu države i organizacija korisnika. Korisnici različitih socijalnih programa, ranjive skupine, često su u programima predstavljene preko različitih stručnjaka koji govore u njihovo ime. Analizirana su dva primjera koalicija, koalicija 25 organizacija koje predstavljaju 15000 korisnika pretežno siromašnih i socijalno isključenih prema organizacijama invalidnih osoba. Pokazuje se da su ove organizacije znatno učinkovitije kad same sebe predstavljaju te da ih i država onda više uvažava.

L. Svedberg i J. Vamstad poduzeli su šire istraživanje o profilu istraživanja trećeg sektora u Švedskoj. Treći sektor ima značajno veću ulogu u slučajevima pružanja socijalnih usluga nego što mu se to priznaje. Civilno je društvo često korišteno u svrhu ideoloških rasprava. S druge strane, nije bilo vremena za raspravljanje o rastućem volontiranju. Očekivanja su da će se volontiranje sve više profilirati kao dio statusa pojedinih društvenih skupina. Civilno će društvo i dalje biti glas za marginalizirane skupine te organizator pojedinaca u ovom sektoru. Civilnim se inicijativama često predbacuje nekompetentnost, amaterizam i nedovoljna stručnost. Programi socijalne države sve su više decentralizirani i sve je više prostora za djelovanje organizacija civilnog društva.

Aila-Leena Matthies, voditeljica projekta, predstavila je rezultate cjelokupnog istraživanja imajući u vidu komparativni pristup. U pristupu predmetu istraživanja pokazana je velika osjetljivost u odnosu na specifičnosti pojedinih socijalnih režima i uloge civilnog društva. Američka tradicija i teorijski pristupi o ulozi civilnog društva u socijalnoj politici drže se sasvim neprimjerenima za nordijske zemlje. Analiza postojećih istraživanja pokazala je da se oni bave uglavnom nacionalnim specifičnostima, a komparativna istraživanja i evaluacijske studije sasvim su rijetki. Istraživanja civilnog društva su fragmentirana i samo u Finskoj djeluje udruga istraživača u ovoj oblasti.

U svim nordijskim zemljama prepoznat je politički interes da se razvije i povećaj utjecaj volonterstva na socijalne usluge, uloga civilnog društva u integraciji različitih socijalno isključenih skupina te kapaciteti zapošljavanja u ovom sektoru.

Evidentna je razlika u preferencijama istraživača za razliku od istraživačica u području civilnog društva. Žene se više bave volonterstvom i samo-pomoći, a muškarci makro temama te funkcionalnom i ekonomskom ulogom ovih organizacija. Istraživanja civilnog društva u socijalnom području prilično su internacionalizirana. Istraživanja i javne rasprave pomogli su učiniti sektor vidljivim i prepoznatljivim u široj javnosti. Istraživanja su bila važna za kvantitativne podatke prema kojima Finska, kad se zbroje zaposleni i volonteri u ovom sektoru ima 5,3% zaposlenih, Norveška 7,2%, a Švedska 7,1%. Udio volontera također je veoma visok i znatno premašuje prosjek razvijenih zemalja.

Socijalne države u nordijskim zemljama izložene su liberalnoj kritici i sve više smanjuju socijalne troškove ili socijalne službe nastoje organizirati na tržišnim principima. Time se potiče razvoj kombinirane socijalne politike (*welfare mix*) s jasnom ulogom organizacija civilnog društva.

U raspravi je ponovno ukazano na specifičnost nordijske socijalne države u kojoj će država teško napuštati javni sektor socijalnih usluga, a civilno će društvo i dalje biti više prisutno u zagovaranju nego u pružanju socijalnih usluga. Spomenuta je i rasprava koja se vodila u Finskoj s J. Rifkinom. Naime, ideje o ulozi neprofitnog sektora koje zagovara Rifkin u Finskoj su prepoznate kao nerealne jer socijalne usluge sasvim učinkovito pruža država preko javnog sektora.

Poznati njemački istraživač Adalbert Evers zaslužan za razvoj modela kombinirane socijalne politike (*welfare mix*), u opsežnom izlaganju *Nordijsko civilno društvo i europski socijalni model* analizirao je odnos suvremenih socijalnih režima i organizacija civilnog društva. Prema njemu, današnji su socijalni režimi uglavnom opis prošlih socijalnih i političkih aranžmana. Noviji razvoj govori o sve značajnijoj ulozi organizacija civilnog društva te je važno istražiti u kojoj mjeri ove organizacije pružaju usluge koje pripadaju glavnoj matici socijalnih programa, a u kojoj se mjeri to odnosi na pružanje usluga u nekim posebnim područjima.

Europski socijalni model je više politička projekcija nego projekt koji je moguće u realnosti prepoznati. Donekle ga je moguće prepoznati u odnosu na američki socijalni model. Europski je socijalni model u tom smislu više oslonjen na naslijeđe radničkih pokreta i konkretnih zahtjeva. U Europi država ima veći utjecaj na socijalne programe nego u Americi, a tradicija socijalne ekonomije, kao što je zadružni pokret, čini europsku tradiciju različitom.

Analizirajući tipologiju socijalnih režima G. Espinga Andersena, Evers je kritički govorio o mogućoj budućoj ulozi organizacija civilnog društva u pružanju socijalnih usluga. Organizacije civilnog društva nemaju više povlašten položaj u Njemačkoj i trebaju se nositi s trendom marketizacije

socijalnih usluga; socijalne su usluge sve više fragmentirane i manje su institucionalizirane. Aranžmani uključivanja organizacija civilnog društva temelje se na novom konceptu vladavine s konkretnim projektima javno-privatnog partnerstva. Nova je uloga civilnog društva umrežavanje različitih dionika na lokalnoj razini.

Nordijsko civilno društvo u socijalnom području ostaje i dalje različito u odnosu na europsko i sve više će biti suočeno s potrebom pružanja usluga specifičnim skupinama i daljnjim profiliranjem uloge zagovarača.

A. Zimmer stavila je rezultate nordijskog projekta u kontekst rezultata projekta kojim je rukovodila, a objavljeni su u knjizi *The Future of Civil Society - Making Central European Nonprofit-Organisations Work*, A. Zimmer, E. Piller (eds.), Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2004. Dakle, ovdje se radilo o razvoju i ulozi civilnog društva u zemljama višegradske skupine: Poljskoj, Češkoj, Slovačkoj i Mađarskoj. Civilno je društvo u ovim zemljama prošlo tri razdoblja razvoja: 1. alternativa državi; 2. od 1995., suradnja s državom u javnim politikama; 3. nakon 2000. godine, partnerstvo s državom u pružanju javnih usluga.

Uspoređujući nordijske i tranzicijske modele, A. Zimmer je koristila različite tipologije socijalnih režima i uloge organizacija civilnog društva. Ključna činjenica koja je korištena za analizu dosega razvoja civilnog društva je utkanost (*embeddedness*), a odnosi se na problem međusobne povezanosti organizacija civilnog društva i njihove povezanosti s okolinom. Za razliku od nordijskih zemalja, uloga organizacija civilnog društva u spomenutim tranzicijskim zemljama se više razvija kroz prizmu liberalnog socijalnog režima. S druge strane, postoje i obrisi konzervativnog režima i sklapanja posebnih ugovora s civilnim organizacijama u socijalnom području.

Potencijali razvoja civilnog društva u nordijskim i tranzicijskim zemljama sasvim su različiti ako se analizira civilna zauzetost građana, volontiranje i davanje u općekorisne svrhe. S druge strane, prakse civilnih organizacija u ovim su zemljama slične jer uglavnom imaju ulogu zagovarača te pružaju usluge određenim marginalnim skupinama. A. Zimmer zaključuje da rezultati istraživanja pokazuju, ipak, malo sličnosti u ovim zemljama glede uloge organizacija civilnog društva u socijalnom području.

S. Ferreira iz Portugala u svom izlaganju pokazala je koliko je velika razlika nordijskog i južноеuropskog socijalnog modela u odnosu na ulogu organizacija civilnog društva. Pridruživanje Španjolske i Portugala Europskoj uniji bilo je veoma važno za europeizaciju uloge civilnog društva u socijalnom području. Vidljive promjene glede uloge civilnih organizacija uglavnom su povezane s projektima koji se financiraju iz europskih fondova.

E. Jeppsson Grassman iz Švedske predstavila je rezultate istraživanja o pružanju usluga starima i uloge organizacije civilnog društva. U tom području usluge su najrazvijenije u Švedskoj i postoje tri sustava: javni – državne organizacije, neformalni - volonterska pomoć i komercijalni programi. Civilne se inicijative prepoznaju u 80% volonterskog rada koji se uglavnom pruža putem neformalnih oblika pomoći. Volonterske aktivnosti na razini lokalne

zajednice veoma su važne u ovom području. Marketizacija ovih usluga vjerojatno će potaknuti i značajniju ulogu organizacija civilnog društva.

K. Birkhölzer iz Njemačke predstavio je važnost koncepta socijalne ekonomije i rastućih socijalnih potreba koje nije moguće podmiriti tržišnim mehanizmima. Dakle, radi se o aktivnostima u kojima je kao profit važno postići socijalne ciljeve. Upozorio je na oživljavanje rada zadruga u europskim zemljama te različitih projekata koji se odvijaju u modernim suburbanim područjima i imaju višestruke socijalne ciljeve.

S. M. Degirmenciogly iz Turske iznio je empirijsku evidenciju o važnosti razvoja socijalnih organizacija civilnog društva na međunarodnoj razini te njihovu ulogu u kulturnim promjenama.

Predstavljeni rezultati istraživanja značajan su doprinos razumijevanju uloge organizacija civilnog društva i suvremenih promjenama socijalne države u nordijskim zemljama. To je prvo regionalno komparativno istraživanje koje se bavi ulogom i razvojem organizacija civilnog društva u pružanju socijalnih usluga. Rasprava je ukazala na niz pitanja i problema o ulozi organizacija civilnog društva koji su aktualni u svim europskim zemljama.

Rezultati ovog projekta bit će objavljeni u posebnoj publikaciji tijekom 2006. godine.

Gojko Bežovan